

jännittävää ja ajatuksia herättävää luettavaa, eri tutkimusalojen tuloksista rakennettu synteesi maan keskeisten alueiden muinaisuudesta. ■

RITVA LIISA PITKÄNEN

Sähköposti: ritva-liisa.pitkanen@kotus.fi
ritvaliisa.pitkanen@helsinki.fi

KOTISEUTUTUETOA HELSINKILÄISILLE

Jyrki Lehikoinen (toim.) *Helsingin kadunnimet 3. Helsingfors gatunamn 3.* Helsinki: Helsingin kaupungin nimistötoimikunta 1999. 301 s. ISBN 951-718-382-8.

Kotiseutu- ja murrekirjallisuus elää kulta-aikaansa. Helsinkiläiset ovat kaikkien muiden kotikaupunkiaan käsittelevien teosten lisäksi saaneet tietoa kaupungin kadunnimistöstä vuodesta 1970 lähtien. Tuolloin näet julkaistiin Helsingin kadunnimet -kirjasarjan ensimmäinen osa (toinen, korjattu painos ilmestyi 1981). Teos sisältää nimistötoimikunnan (1945–1960 kadunnimikomitea) jäsenten kirjoittamia, nimistöä käsitteleviä artikkeleita sekä siihenastisen kaavanimistön selitykset. Yhteensä kirjassa on 3 800 paikannimeä selityksineen. Vuoteen 1979 mennessä Helsinkiin oli syntynyt 1 400 kaavanimeä lisää, ja samana vuonna ilmestyi Helsingin kadunnimet 2. Sisällöltään se on hyvin paljon edeltäjänsä kaltainen: artikkelit antavat tietoa nimien suunnitteluperiaatteista ja toimikunnan käytännön työstä; kirjan lopussa on puolestaan nimiluettelo selityksineen.

Entistä mallia noudattelee myös Helsingin kadunnimet 3. Vuosina 1979–1995 kaupunkiin on annettu noin 1 300 uutta virallista paikannimeä. Ne esitellään kirjan loppuosassa molemmilla kotimaisilla kielillä (s. 173–227). Lisäksi teokseen on mahduttettu seitsemän lyhyehköä artikkelia, joilla on jonkinlainen — paikoin varsin löyhä — kytkös nimistöön.

Kirja alkaa antiikista. MATTI OJAN artikkeli näet käsittelee Helsingin antiikinaiheisten kadunnimien (esim. *Arkadiankatu*, *At-*

laksenkuja, *Mesenaatintie*) lisäksi myös muinaisen Rooman nimistöä. Rooman ulosmenotiet oli nimetty tien rakentajan, määränpään tai käyttötarkoituksen mukaan. *Via Appian* rakensi Appius Claudius, *Via Tiburtina* vei Tiberin pikkukaupunkiin ja *Via Triumphalis* pitkin voitonjuhlien viettäjät marssivat Roomaan. Kaikki kolme nimeämisperustetta ovat Suomessakin kansanomaisesta nimistöstä tuttuja. Helsingin ulosmenotiet puolestaan ovat saaneet viralliset nimensä määränpäänsä mukaan (*Turunväylä*, *Lahdenväylä*). Kaupungin katu- ja tien nimistä antiikin aiheisia on Ojan mukaan noin kolmekymmentä. Lisäksi lähinnä Länsi-Pasilassa on parikymmentä kaavanimeä, joihin sisältyy raamatullinen naimenimi. Antiikki on usein päässyt kadunnimeen välillisesti, jonkin rakennuksen tai aihepiirin kautta. Esimerkiksi *Ateneumin-kuja* ja laivannimeen *Orion* perustuva *Orioinkatu* ovat luvussa mukana, samoin Suutarilan ryhmänimistöön (aihepiirinä taivaan ilmiöt) kuuluvat *Jupiterinpolku* ja *Marsintie*.

EEVA MARIA NÄRHIN artikkeli »Ratamestareita, Pasuunoita, Orpaanportaita» käsittelee aihepiirien käyttöä nimistönsuunnittelussa. Aihepiiri- eli ryhmänimet ovat kaupunkien ja taajamien virallisten nimistöiden »välttämätön paha». Virallisiksi nimiksi suositellaan ensisijaisesti paikkakunnan vakiintunutta, kansanomaista nimistöä.

Usein kaava-alueille tarvitaan kuitenkin niin paljon uusia osoitenimiä, ettei vanha nimistö riitä suunnittelun tarpeisiin. Lisäksi eri puolilla kaupunkia tai jopa pääkaupunkiseutua ei sekaannusten välttämiseksi pitäisi käyttää samoja osoitenimiä. Avuksi otetaan tällöin jokin aihepiiri, johon alueen nimistö perustetaan. Ajatuksena on ollut, että tiettyyn ryhmään kuuluva nimi on helppo paikantaa. Esimerkiksi Espoossa kannattaa suunnistaa Lintuvaaraan, jos etsii Harakantietä. Vantaan Kielotielle menevän on puolestaan syytä hakeutua Tikkurilaan.

Helsingissä aihepiirejä on käytössä pitkälti toistasataa. Parhaina aihepiireinä pidetään sellaisia, jotka liittyvät jotenkin alueen nykyiseen luonteeseen tai historiaan tai jotka on assosioitu alueen nimestä. Onnistuneen nimistön pitäisi myös orientoida selkeästi, olla osoitteena vaivaton — helppo kirjoittaa, ääntää ja muistaa. Lisäksi nimistön pitäisi Närhin mukaan olla ilmeikästä ja ryhdikästä sekä antaa alueelle myönteisen ja omintakeinen leima.

Ryhmänimissä on myös vaaransa. Ensinnäkin suunnittelijan olisi aina kysyttävä itseltään, muodostavatko nimet todellakin ryhmän. Esimerkiksi Mellunkylän nimien aihe muinaislinnat ja -löytöpaikat on varmaankin tuttu arkeologille. Tietävätkö siten keskivertokaupunkilaiset, että *Hinnerjoentie* ja *Jäkäräläntie* kuuluvat samaan ryhmään? — Uskallan epäillä. Toisaalta kaupunginosa saattaa olla arvattavissa, mutta semanttisesti tai leksikaalisesti läheiset nimet voivat mennä keskenään sekaisin. Eeva, Hanna, Hertta, Kyllikki, Lea, Magdaleena, Martta, Mirjami, Raakel, Rebekka, Ruut, Saara, Selma ja Susanna lienee helppo sijoittaa kaupunginosan (Länsi-Pasila) tarkkuudella, mutta erottuvatko ne vielä toisistaankin? Entä miten muistaa, missä sijaitsevat *Hannanpengeri*, *-polku* tai *-rinne*? Etunimet ovat onneksi useimmiten lyhyitä ja siksi helposti mielessä pysyviä. Mutta

kuinka käynee, kun pitäisi löytää Myllypurosta *Jalkamyllyntie*? Samassa kaupunginosassa ovat nimittäin myös *Vesimyllyn-*, *Tuulimyllyn-*, *Ratasmyllyn-*, *Kauppamyllyn-* ja *Harakkamyllyntie*. Kun ryhmää on vielä kasvatettu nykyihmiselle varsin vierailta myllytermeillä, esimerkiksi *karistin*, *orpaanporras*, *rihla* ja *tamppi*, alkaa kansatiedettä huonosti tuntevalla olla paikantamisongelmia.

Vaikeasti ennakoitava, mutta todellinen vaara ovat myös nimiin sisältyvien sanojen sivumerkitykset. Kokemusteni mukaan nykyopiskelijaa huvittavat aika lailla esimerkiksi *Hanuri-*, *Lesti-* ja *Palikka-*alkuiset nimet. Sama tosin koskee myös kansanomaisia nimiä ja niiden muunnelmia — esimerkiksi Espoon *Klobbskogin* suomenkielinen vastine *Nuijala* ei ole tässä mielessä erityisen onnistunut. Eräänlaiseksi kliiseksi nimistöhuollossa on muodostunut »minne tahansa sopivien» tai »kaikkialla toistuvien» aihepiirien vastustus. Esimerkkeinä mainitaan yleensä kasvit, kalat, linnut, Kalevala ja Seitsemän veljestä. Ne voidaan tietysti kernaasti sivuuttaa, jos jotakin muuta luontevasti tilalle tarjoutuu. Totuus on kuitenkin se, että myös perinnäinen nimistö toistuu. Nämä aihepiirit ovat lisäksi juuri sellaisia, että ne muodostavat selkeitä ryhmiä ja oikein käytettyinä orientoivat hyvin. Sitä paitsi ihmiset tuntuvat pitävän niistä.

Kolmas eritoten nimiin keskittyvä artikkeli on GUNILLA HARLING-KRANCKIN »Helsingin ruotsinkieliset kadunnimet». Siinä käsitellään muun muassa kadunnimien perusosia ja yhdysnimien muodostusta. Kiintoisinta ainakin suomenkieliselle lukijalle on osa, jossa käsitellään niin sanottuja epäparisia nimiä. Nämä nimiparit ovat niitä, joissa suomen- ja ruotsinkielinen nimi eivät täysin vastaa toisiaan. Syyt saattavat olla historiallisia (esim. *Tallinnanaukio* – *Revalsplanen*) tai historian hämärään peitty-

neitä (Lauttasaaren kadunnimi *Kuikkarinne – Doppingbrinken, dopping* ’uikku’). Vakiintuneita nimiä ei kuitenkaan haluta muuttaa, sillä se tulisi kalliiksi ja saattaisi aiheuttaa sekaannuksia.

Harling-Kranck käsittelee myös niitä nimenmuutospaineita, joita ulkopuoliset nimistötoimikunnalle aiheuttavat. Useimmiten nimikkokatua ainakin Espoossa ovat toivoneet yritykset. Periaatteena kuitenkin on, etteivät kunnat mainosta kadunnimisään. Yritysten nimikot ovat sikälikin hankalia, että nimen aihe saattaa siirtää toimintansa toisaalle tai hävittää yritysrekisteristä kokonaan. Nykyään firmat sitä paitsi tuntuvat yhtenänsä muuttavan omia nimiäänkin. Ainoana esimerkkinä Helsingin paineiden aiheuttajasta Harling-Kranck kuitenkin esittelee Helsingin yliopiston. Yliopiston täyttyessä 350 vuotta se halusi, että *Toukonniitty* muutetaan *Kumtähdenkentäksi* — ja sai tahtonsa läpi. Vielä enemmän polemiikka on aiheuttanut se, että *Hallituskadun* länsiosa muutettiin *Yliopistonkaduksi*. Näin keskeisen kadunnimen muuttaminen on kirjoittajan mukaan erittäin kyseenalaista, varsinkin kun yliopistolla jo oli nimikkokatu. Aivan pian tosin ei tule ajatelleeksi, että *Aleksanterinkatu* viittaa Keisarilliseen Aleksanterin yliopistoon eikä esimerkiksi asianomaiseen keisariin. Yliopistolla on puolellaan kuitenkin se etu, ettei sen päärakennusta todennäköisesti ainakaan lähitulevaisuudessa siirretä tai nimeä muuteta. On suoraan sanoen vaikea täysin käsittää yliopiston aiheuttamaa suurta ärtymystä, varsinkin kun tietää, että Pitäjänmäessä on *Strömbergintie* ja Munkkivuorossa IBM:n toimiloihin johtaa *Tietokuja*. Lisäksi keskeisiä kadunnimiä on Helsingissä muutettu aiemminkin: *Mannerheimintie* ja *Urho Kekkosen katu* siirsivät *Heikinkadun* kokonaan ja *Simonkadun* osittain historiaan.

Väljemmin nimistöön liittyy LEENA ARKIO-LAINEN artikkeli Herttoniemen kar-

tanon historiasta. Siinä on kuitenkin kiintoisa näkökulma: historian kautta valoteetaan yhden kaupunginosan kadunnimiä. JUHANI RAILON kirjoitus puolestaan antaa tärkeää tietoa siitä, miten kaupunkilaiset ja kaupunginosayhdistykset voivat vaikuttaa kaavoitukseen ja erityisesti nimistöön. Kuntien nimistöjä suunnitteleville on liiankin tuttu tilanne, että nimiin otetaan kantaa vasta kun katukyltti on pystytetty. Silloin on jo yleensä myöhäistä vaikuttaa. Artikkelin sivuaa myös Railon oman kotikaupunginosan, Lauttasaaren nimistöä. JYRKI LEHIKONEN on koonnut yhteen tietoja kaupungin kehittymisestä vuosina 1979–1994. Artikkelissa käsitellään sekä uutta arkkitehtuuria että nimistöä. Byrokraattisen vivahteen kirjoitukseen tuo väliotsikoissa käytetty suurpiirijako. Suurpiirit lienevät varsin paperisia käsitteitä, joita kaupunkilainen harvoin tarvitsee ja tuskin koskaan käyttää. Kirja päättyy nimistötoimikunnan vuosien 1978–1995 työn kuvaukseen ja kadunnimien valmistukseen ja pystytykseen.

Helsingin kadunnimet 3 on kaunis kirja. Taitto on onnistunut ja kuvat hyviä. Miinuksena on pakko tosin mainita kadunnimien lihavointi, joka ikävästi hyppää lukiessa silmille. Kotikaupungistaan kiinnostuneelle helsinkiläiselle suosittelisin koko Helsingin kadunnimet -trilogiaa. Kolmas osa on selvästi täydennystä edellisiin, ja niitä tuntematta sen anti voi tuntua kepeältä. ■

KAIJA MALLAT

Sähköposti: kaija.mallat@helsinki.fi